

Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi
Atatürk University Journal of Faculty of Letters
Sayı / Number 62, Haziran/ June 2019, 305-316

**STEFAN ZWEIG'IN "SABIRSIZ YÜREK" ADLI ROMANINDA ACIMA
VE SUÇLULUK DUYGUSU**

Sense of Pity in The Novel "Beware of Pity" of Stefan Zweig

(Makale Geliş Tarihi: 13.05.2019 / Kabul Tarihi: 24.05.2019)

Cemile AKYILDIZ ERCAN*

Dursun BALKAYA**

"Bizler hayaletlerden ya da anılardan başka bir şey değiliz"
Stefan Zweig

Öz

1942 yılında ikinci eşi ile birlikte intihar eden Yahudi asıllı Avusturyalı yazar Zweig yaşadığı yüzyılda yazdığı uzun öyküler ve yaşadığı döneme damgasını vuran kişiliklerin biyografileri ile tanınan bir yazardır.

Stefan Zweig'in tamamlayabildiği tek romanı olan Sabırsız Yürek'te psikanalitik bir çözümleme yaparak karakterlerin içinde bulunduğu ruh dünyasını açığa çıkartacağız. Özellikle Freudyen bir çözümleme gerektiren bu eser Zweig'in uzun öykülerinde de söz konusu ettiği huzursuz ya da ruhu acı çeken bireylerin çevresi ile ilintili ilişkilerine değineceğiz. Biz çalışmamızda hasta ve sağlıksız olan Edith'in yakınındaki kendisine değer veren insanlara karşı acımasızca sergilediği ruh dünyasına yer vereceğiz. Kendisine gösterilen merhametin sınırlarını zorlayan hatta bazen ileri boyuta kadar götürebilecek sanrıları ile birlikte hem fiziksel hem de ruhsal engellerinin yansımalarını ortaya koymaya çalışacağız.

---

* Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü; *Assoc. Prof. Dr., Ataturk University, Faculty of Letters, Department of German Language and Literature*, yildizercan@atauni.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3395-9651>

** Doktor Öğretim Üyesi, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü; *Prelector Dr., Ataturk University, Faculty of Letters, Department of German Language and Literature*, dursunbalkaya@atauni.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8738-0816>

Anahtar Kelimeler: Stefan Zweig, Sabırsız Yürek, Freud, Acıma ve suçluluk duygusu.

Abstract

The Austrian Jewish writer Zweig who committed suicide in 1942 with his second wife, is a writer known for his long stories and biographies of famous people in the century that he lived. In the only novel that Stefan Zweig completed, *The Impatience of the Heart*, a psychoanalytic analysis will be made to reveal the mental states of the characters. The work that requires Freudian analysis, will be examined according to the relationship of uneasy and suffering characters with their environment which is also mentioned in long stories of Zweig. In this study, the mental state of ill and unhealthy character Edith who aggressively behaves people who care about him will be examined. It is tried to be revealed the reflection of both physical and mental barriers with delusions that push the limits of compassion shown to him, sometimes leading to further dimensions.

Keywords: Stefan Zweig, The Impatience of the Heart, Freud, Pity, Guilt.

I. Giriş

20. yüzyılın en önemli yazarlarından biri olan Stefan Zweig, 28 Kasım 1881 yılında Avusturya/ Viyana'da dünyaya gelmiş ve 23 Şubat 1942 yılında ikinci eşi Lotte Altmann ile birlikte Petropolis'te intihar etmiştir. Yahudi asıllı olan yazar özellikle edebiyat dünyasında bir dedektif gibi araştırma yaparak yazdığı biyografik eserleri ile kendinden oldukça söz ettirmiş ve yazdığı novellerle birlikte eserleri birçok dile çevrilmiştir.

Çok yönlü bir yazar olan Zweig yazmaya gençlik yıllarında şiirler ve dönemin ünlü yazarlarından çeviriler yaparak başlar. Aynı zamanda tiyatro eserleri ve noveller yazar. Öykü, şiir, deneme, biyografi ve oyun türünde farklı türleri kaleme alır. İki Dünya Savaşına tanıklık eden Zweig I. Dünya Savaşında savaş arşivinde görev yapmıştır. 1933 yılında Hitler iktidara geldikten sonra kitapları yasaklanmış hatta yakılmış ve Yahudi olduğundan dolayı vatanını terk etmek zorunda kalmıştır. Gittiği her ülkede kendisini kucaklayan hayranları ve yetkililer ona sınırsız saygı duymuşlar, ama yine de Zweig'ın içindeki vatan ve dil özlemini giderememişlerdir. Hatta vatansızlığının ve bir ülkeden başka bir ülkeye savrulmasının ruhunda yarattığı etki, kanımızca bir arkadaşına söylediği şu cümlede gizlidir: "*Eski yazar, yeni vize uzmanı*" (Prochnik, 2014/2016: s. 19). Hitler'in Avrupa'yı ele geçirmesinden sonra İngiltere'nin de savaşa dahil olması, yazarın Hitler iktidarın karşı konulamaz gücünü daha da yakından hissetmesine neden olur ve endişeleri gittikçe artar. Bunun üzerine yazar İngiltere hükümetinin göçmen vatandaşlara uyguladığı negatif yaptırımlarından dolayı bu ülkeden gitmek ister. İkinci eşi olan Lotte ile birlikte Zweig İngiltere'den ayrılır ve ilk önce Amerika, sonrasında ise Brezilya'ya gider.

Kendinden 26 yaş küçük olan ikinci eşi Lotte Altmann ile birlikte Brezilya'nın Petropolis kentine yerleşirler, ama Zweig gibi yolculukları, araştırmayı, yazmayı seven biri için çok zordur burada yaşamak. Hatta 1938 yılında ayrıldığı ilk eşi Friderike von Winternitz'e yazdığı 27 Ekim 1941 tarihli mektubunda ruhundaki yılgınlıkları ve yaratamama sürecini şöyle dile getirir: "*Bir büyük esere başlayabilseydim benim için çok iyi olacaktı. Fakat hangi konuyu ele alsam belge yokluğu engeliyle karşılaşılıyorum*" (Zweig, 2006/2015: s. 440).

Friderike von Winternitz ile boşanmalarına karşın dostlukları, mektuplaşmaları hep devam etmiş, hatta 18 Şubat 1942 tarihli yani intihar etmeden önce yazdığı son mektupta ne kadar ümitsiz ve bezgin olduğunu ifade etmiştir. İlk eşine verilmesi için kasasına bıraktığı 22 Şubat tarihli mektubuna "*Ben kendimi eskisinden çok daha iyi hissedeceğim*" sözleriyle başlamış ve "*her şeye karşın rahata ve mutluluğa kavuştum*" (Zweig, 2006/2015: s. 457-458) sözleriyle bitirmiştir. Yazarın ruh dünyasını derinden etkileyen yoksunluğunu çektiği yazma eylemi, Hitler'in durmak bilmeyen ilerleyişi sonucunda yapılan vatansız yolculuklar ve kendini bir kapana kısılmış gibi hissetmesi ve sonunda karısı ile birlikte intihar ederek bu dünyadan vazgeçer. Hatta veda mektubunda kendi arzusu ve zihninin açık bir şekilde bu kararı verdiğini yazar ve bütün dostlarına şöyle bir cümle yazar "*uzun gecenin sonunda doğacak şafağı görmelerini çok arzularım! Sabırsız ben, onlardan önce gidiyorum*" (Zweig, 2006/2015: s. 457) ve 23 Şubatta hayata eşi Lotte ile birlikte intihar eder.

Zweig denilince ilk akla gelen biyografik eserleridir. Aynı zamanda yazdığı noveller onun dünya çapında tanınmasına neden olmuştur. Ölmeden önce kaleme aldığı ve 1942 yılında basılan "*Dünün Dünyası-Bir Avrupalı'nın Anıları*" adlı otobiyografik romanı ile kendi özel bilgilerinden çok geçmişte kalan Avrupa'yı aktarır. Avusturya'nın ve kültürün, sanatın merkezi olan Viyana'nın geçmişine bir yolculuk yaparak, eserinde hem toplumsal hem de kültürel bir panorama çizer. Özellikle iki dünya savaşına tanıklık eden Zweig bu otobiyografik eserinde tarihsel bilgiler de verir.

Zweig'in yaşamının son dönemlerinde kaleme aldığı ama bitiremediği ve 1981 yılında yayıncısı Knut Beck tarafından tamamlanan taslak romanı "*Clarissa*"da, Avusturyalı bir subayın kızı olan Clarissa'nın hayatı ve 1902 yılından birinci dünya savaşına kadar olan süreç anlatılır. Bu romanı tamamlayamamıştır yazar. Biz çalışmamızda Zweig'in yaşadığı süreçte tamamlayabildiği psikolojik romanı "*Sabırsız Yürek*"i odak noktamıza aldık.

Stefan Zweig'in tamamlayabildiği tek roman olarak kabul edilen "*Unge-duld des Herzens*" (*Sabırsız Yürek*) 1938 yılında yayınlanmıştır. Yazar, romanın odağına merhamet duygusunu yerleştirerek, bu duygunun insan yaşamında nasıl yıkıcı bir etkiye dönüştüğünü gözler önüne serer. Zweig novellerinde olduğu gibi bu romanında da insanın ruh dünyasını yansıtmaya çalışarak, insanoğlunun çaresiz-

liğini, masumca yapılan bir iyiliğin nasıl ölümcül sonuçlara yol açtığını anlatır. Yazar, merhamet gösterilen kişinin her geçen gün daha da acımasız bir şekilde merhamet gösteren kişilere karşı yıkıcı, suçlayıcı tavırlar takınıp, psikolojik bir baskı uygulayarak onları çaresizce kıvrandırmasını ve yıkıma sürüklenmesini gözler önüne serer. "*Sabırsız Yürek*" romanına önsöz yazan Joan Acocella bu roman için, "*bildiğim kadarıyla, suçluluk duygusunu alet eden duygusal şantajın edebiyattaki ilk örneği bu kitaptır*" (Zweig, 1943/2006: s. 9) der.

Acıma ya da merhamet duygusunun zamanla görev duygusuna dönüştüğü bu romanında Zweig, yakından da tanıma şansı elde ettiği ünlü Avusturyalı Psikanalist Sigmund Freud'un öğretilerinden faydalanmış ve böylece ortaya psikolojik bir roman çıkmıştır. Yazar 1931 yılında yazdığı "*Die Heilung durch den Geist*" (*Ruh Yoluyla Tedavi*) adlı biyografi çalışmasının giriş bölümünde sağlık ve hastalığı betimler ve sağlıklı bedeninde içinde bulunduğu ruh dünyası bu bağlamda önemlidir:

"Hastalık birdenbire yabancı biri gibi içeri dalar, korkudan dehşete düşen ruha sanki saldırır ve onun içindeki sorular yumağını sarsarak uyandırır. (...) Hastaya sorgulamayı, düşünmeyi ve dua etmeyi öğretir, ürpermiş gözlerini boşluğa dikmeyi ve korkusunu götüreceği bir varlık bulmayı öğretir" (Zweig, 1931/2018: s. 9).

Zweig, bu romanında da uzun öykülerinde de yaptığı gibi, karakterlerin iç dünyasında yaşadığı gelgitleri derinlemesine vermiş ve kanımızca iyi bir analist olduğunu göstermiştir. Romanda olay örgüsünün merkezinde yer alan Edith bedensel engellidir ve bedensel engelli oluşunun ruhsal dünyasında yarattığı sıkıntıyı öncelikle en yakınındakilere yansıtmaktadır. *Sabırsız Yürek* 'in diğer ana karakterlerden biri olan 25 yaşındaki Teğmen Anton Hofmiller'in ise, bilinçsizce yaptığı bir gaf sıradan hayatının gidişatını tamamen değiştirir, böylece Hofmiller de kendi içsel dünyasına derin bir yolculuk yapma olanağı bulur. Bu yolculuklar çoğu kez pişmanlıklarla doludur ve hatta Hofmiller'i intihar düşüncesine kadar sürükler.

Acıma duygusuyla başlayan bu içsel yolculuk aynı zamanda Hoffmiller'in olgunlaşmasını ve gelişmesini de sağlamıştır. Ruhunun derinliklerinde sürekli vicdan muhasebesi yapan Teğmen Hofmiller ilk başlarda yaptığı gaftan dolayı kendini affettirmeye çalışır, ama acıma duygusuyla başlayan bu kendini affettirme düşüncesi zamanla farklı bir boyuta geçer ve Hofmiller tamamen vicdanının kölesi olur. Özellikle romanın hemen önsözünde ve ilerleyen sayfalarında, yazarın Freudyen bir havaya büründürdüğü Doktor Condor iki tür acıma olduğunu dile getirir:

"İki tür acıma vardır. Birincisi, duygusal ve zayıf olanı, başka birinin yaşadığı felaketlerden kaynaklanan acı ve hüzünden olabildiğince çabuk kurtulmak için çırpınan yüreğin sabırsızlığıdır. Bu, bir acıyı birlikte hissetmek değil, ruhun yabancı bir derde karşı kendini içgüdüsel olarak savunması anlamındaki acıma duygusudur. Diğer, tek gerçek acıma duygusu ise duygusal olmayan, ama yaratıcı

olan, ne istediğini bilen; sabırla, gücü yettiğinde, hatta gücünün bile ötesinde katlanmaya ve dayanmaya kararlı olunan acıma duygusudur" (Zweig, 1943/2006: s. 33).

Zweig'in daha önce de ifade ettiğimiz gibi novellerinde ve romanının odağında "saplantılar", "suçluluk duygusu" ve "zihnin insana oynadığı oyunlar" yer alır. İnsan zihninin derinlikleriyle uğraşan hem yazar hem de psikanalist olan Viyanalı Arthur Schnitzler ile Psikanalizin babası sayılan Sigmund Freud'un Zweig'i etkilediği çok açıktır. Yazar eserlerinin çoğunda karakterlerine suçluluk duygusu yüklemiş ve bunları yansıtırken de insan zihninin muammalarına yer vermeye çalışmıştır. Romanın başlangıcında Doktor Condor'un ağzından iki türe ayırdığı suçluluk duygusunun ilk türüne romanındaki Hoffmiller'i ve ikincisine ise uyguladığı tedavi başarısız olduğu için kör olan hastasıyla evlenen Doktor Condor'u örnek olarak verebiliriz. Her iki örnekte de acıma duygusuyla başlayan süreç önü alınamaz bir suçluluk duygusuna dönüşür.

Merhamet duygusundan dolayı kendi kişiliğinden isteklerinden, arzularından vazgeçmeye başlayan ve ikilem yaşayan Teğmen Anton Hofmiller ile kendisine gösterilen merhamet duygusuna, felçli olduğu, yürüyemediği için karşısındakilere eziyet ederek karşılık veren, bencil ve emredici, Edith'in yaşadıkları olay örgüsünde odak oluşturur. Tıpkı Luise Rinser'in "Kızıl Kedi" adlı kısa öyküsündeki ben anlatıcısı gibi geçmişte yaptığı eylemin vicdan muhasebesini yaparak kediyi öldürmesinin ne kadar doğru olup olmadığını bilmediği gibi Hofmiller de yaşanmış ve geçmişte kalmış ama aynı zamanda yaşadığı zamanı da içine almış bütün hayatını şekillendiren olayı yıllar geçmesine karşın unutamamıştır.

Teğmen Anton Hofmiller, Kekesfalva'ların evindeki bir davette felçli olduğunu bilmeden evin kızını dansa davet eder. Hikayenin odak noktasını oluşturan asıl kesit böyle başlar.

Zweig romanını adeta tüm olup bitenlerin genel bir değerlendirmesini yapan Anton Hofmiller'in şu sözleriyle başlatır:

"Tüm olay bir beceriksizlik, Fransızların deyişiyle bir "gaf" ya da başka bir ifadeyle benim affedilebilir bir salaklığımın başıydı. Daha sonra bu beceriksizliğimi düzeltmek için çok uğraştıysam da aceleyle dişlileri yerinden çıkmış bir saati onarmaya çalışmak genellikle mekanizmanın tamamen bozulmasına yol açar. Yıllar sonra, bugün bile salt bu beceriksizliğim nerede bitip esas hatamın nerede başladığını tam olarak kestiremiyorum. Kim bilir; belki de bunu asla bilemeyeceğim" (Zweig, 1943/2006: s. 35).

Roman I. Dünya Savaşına katılan ve savaştan sonra düşüncelerini kaleme döken bir şekilde geçmişle hesaplaşan ve o geçmişte yaşadığı olay hayatına da damgasını vurmuş olan bir askerin anıdır aynı zamanda. Teğmen Anton Hofmiller'in "gaf" "benim salaklığım" diye adlandırdığı olay, 1913 yılında, Macaristan

sınırında herkesin birbirini tanıdığı, hem Viyana'ya hem de Budapeşte'ye yakın olan küçük bir sınır kasabasında cereyan eder.

Hofmiller, Avusturya- Macaristan ordusunun 10. mızraklı süvari alayında göreve başlayan kendi değimiyle 25 yaşında "toy bir teğmen"dir. Çocukluğu yoksulluk içinde geçen ve yaşamı hep askeri okullarda geçtiği için hayatı tanıma fırsatı bulamayan bu genç askerin hayatı, basit ve sıradan gibi görünen bir olayla tamamen değişecek ve acıma duygusu onu çatışmalara sürükleyip sonunda büyük bir açmaza sokacaktır.

Teğmen Hofmiller bir gün tesadüfen kasabada şeker fabrikası ve Viyana'da saygın bir konumu, çeşitli yerlerde malı mülkü olan kasaba halkı tarafından tanılaştırılan Bay Kekesfalva'nın yeğeni Ilona ile tanışır ve Kekesfalva ailesi onu akşam yemeğine davet eder. İçki ve alışık olmadığı zengin insanlarla çevrili bu ortamın büyüğü ile kendinden geçer. Gece boyunca orada bulunan kadımlarla ve Kekesfalva'nın yeğeni Ilona ile dans eder. Evin kızı Edith ile dans etmediğini fark eder. Hofmiller evin kızı Edith'in felçli olduğunu, yürüyemediğini bilmiyordur. Onu dansa kaldırmak için yanına gider ve bu arada kızın şaşkın bakışları içinde masaya tutunarak kalkmaya çalışmasına bir anlam veremez. Gururu incinen Edith ağlama ve hıçkırık nöbetine girerek adeta bir sinir krizi geçirir. Genç Teğmen neler olup bittiğini tam kavrayamaz. Sarhoş olduğu için kabalık mı ettim diye kuşkuya düşer.

Bunun hemen akabinde neler olup bittiğini öğrenmek için Iona ile konuşur ve yaptığı büyük hatayı ancak o zaman anlar:

"Delirdiniz mi siz?.." diye haykırdı. "Bilmiyor musunuz?.. Görmediniz mi?.."

"Hayır," diye kekeledim, bu yeni ve benim için anlaşılmasız tepkinin ezikliği içinde. "Neyi görmedim mi? Hiçbir şey bilmiyorum ki!.. Bu eve ilk kez geliyorum!"

"Yoksa Edith'in ... felçli olduğunu... fark etmediniz mi? Güçsüz, çarpık bacaklarını görmediniz mi? Koltuk değnekleri olmadan iki adım bile atamaz o... ve siz... siz hay..." (küfretmemek için kendini zor tuttuğu anlaşılıyordu) "Siz onu dansa davet ettiniz... inanılır gibi değil... korkunç bir şey bu... hemen onun yanına gitmeliyim..."

"Hayır" diye haykırdım şaşkınlık içinde Ilona'yı kolundan çekiştirerek. "Bir dakika! Bir dakika... Benim adıma ondan özür dileyin lütfen! İnanın bilemezdim ... onu yalnızca masada otururken gördüm, o da yalnızca bir saniye sürdü... Lütfen bunu ona açıkla mısınız..." (Zweig, 1943/2006: s. 50).

Bu konuşmanın ardından dehşeti ve utancı bir arada yaşayan teğmen kaçarcasına evi terk eder.

Evin kızı Edith yalnız bu sahnede böyle sinir krizi geçirmez. Zweig, roman boyunca bizi Edith'in bu ağlama nöbetleriyle karşı karşıya bırakır. Edith, ne zaman

yaptırım gücünün zayıfladığını fark etse ya da kendisine değer veren insanların zayıflığını hissetse, özellikle babasına ve Hofmiller'e karşı bu ağlama ve hıçkırık nöbetlerini bir silah olarak sık sık kullanmaktan çekinmez. Böylece acımasız, bencilce ve şeytani bir biçimde ona değer veren insanları üzmemekten ve onların merhametini, sevgisini kullanmaktan geri kalmaz.

Annesini küçük yaşlarda kaybetmiş olan Edith babası sayesinde kazaya kadar mutlu bir çocukluk geçirmiştir. Bay Kekesfalva kızının mutluluğunu her şeyin üstünde tutan ve onun mutlu olması için her şeyi yapan kızına aşırı düşkün bir babadır. Artık Bay Kekesfalva yalnız değildir, çünkü Teğmen bilinçsizce yaptığı hatayı telafi etmek için Edith'i arkadaşlığı ve ilgisi ile mutlu etmeye çalışır, böylece babası ve kuzeni Ilona'nın dışında biri daha Edith'in ağına takılmış olur.

Hofmiller bir taraftan merhamet duygusu, bir taraftan yoğun bir şekilde yaşadığı suçluluk duygusuyla Edith'i ziyaret etmeye başlar ve bu durum hem babasını, hem kuzeni Ilona'yı, hem de özellikle de Edith'i memnun eder. Çünkü malikâneye hastalıkla birlikte sinen hüznün ve acı bu teğmen sayesinde birazda olsa azalmış ve ortama canlılık ve neşe gelmiştir. Diğer yandan bu ziyaretler ilk başlarda, hayatı askeri okullarda geçtiği için aile sevgisi ve ilgisinden uzak Hofmiller'e de iyi gelmiştir, çünkü Kekesfalva ailesi tarafından benimsenmesi ve önemsenmesi onun için hiç de yabana atılacak bir şey değildir. İlk defa böyle bir lüks yaşamın içine dâhil olmuş, ailenin gösterdiği ilgi, Tony Hofmiller'in kendisini özel ve birileri için vazgeçilmez olduğunu hissetmesine neden olmuştur. Ayrıca o zamana kadar askeri eğitim aldığından hep çevresinin erkeklerle örülmüş olması ve belirli kadınlarla ilişkisi dışında, kendi yaşlıları olan kızlarla ve özellikle üst sınıfa ait kızlarla hiç iletişiminin olmamasının da genç adamın kendini iyi hissetmesinde büyük rolü vardır. Kekesfalva Malikânesinde hem Edith hem de Ilona ile birlikte vakit geçirmekten mutludur:

"Aslında her gün o iki kızla buluşmak istemememin çok daha farklı, kendime bile itiraf etmediğim çok daha gizemli bir nedeni daha vardı. Askeri okula verildiğimden bu yana, yani yaklaşık on- on beş yıldır yalnızca erkeklerden oluşan, erkeklere özgü ve erkeklere ait bir çevrede yaşıyordum. ... Biz tecrit edilmişler, prangaya vurulmuşlar kısa etekli perilere masal kahramanları olarak bakar, onlarla bir kez olsun konuşmayı ulaşılamaz bir düş olarak görürdük. Bu tür sıkıntılardan, ezikliklerden kurtulmak hiç de kolay değil! Daha sonra çeşitli tipte kadınlarla yaşadığımız kısa süreli, çoğunlukla ucuz maceraların hiçbiri bu duygusal delikanlılık düşlerinin yerini dolduramazdı; ... Ve işte şimdi birdenbire, delikanlılık yıllarından kalma bastırılmış bir arzu, kaba bıyıklı erkek arkadaşlarla kurulan dostluklar yerine genç kızlarla samimi dostluklar kurma arzusu tam anlamıyla gerçekleşmişti. Her akşamüstü iki genç kızın arasına, sepette kuluçkaya yatmış bir tavuk gibi çöküyor, seslerindeki dişilik, okşayıcı ton bende-başka türlü ifade edilmesi olanaksız- bedensel bir hoşnutluk duygusu uyandırıyor" (Zweig, 1943/2006: s. 83-84).

Hofmiller bir taraftan kendi ruhunu iyileştirirken, bir taraftan da kırmış olduğu bir ruhu iyileştirebileceği, dolayısıyla bu aileye iyilik yaptığı gibi safça bir düşünceye kapılır. Hofmiller başkalarına mutluluk verme düşüncesiyle avunurken, romanın ilerleyen sayfalarında, kendini bu yola sokan merhamet duygusu tamamen bir görev şekline dönüşecek, bu tatlı avunma ve oyalanmanın yerini içsel çatışmalar alacak ve koskoca bir çıkmaz içine düşecektir.

Zweig'ın acıma ve suçluluk duygusunu yaşattığı diğer bir figür ise Kekesfalva'dır. Günün birinde Bay Kekesfalva Hofmiller'den Edith'in doktoru aynı zamanda ve ailenin yakın bir dostu olan Condor'dan kızının hastalığı ile kendisine anlatmadığı bilgileri öğrenmesi için bir ricada bulunur. Doktor Condor Kekesfalva ailesi hakkında teğmenin o zamana kadar bilmediği bütün hikâyeyi anlatır. Hofmillerler, aile ile bu kadar samimi olmasına karşın bunları bilmemesine de şaşırmıştır, çünkü Kekesfalva olarak bildiği zengin ve soylu adamın eskiden fakir bir Yahudi ailesinin çocuğu Leopold ya da Laemmel Kannitz olduğunu öğrenir. Kekesfalva, nasıl emlak zengini olduğunu ve nasıl fırsatların peşine düşerek ucuz yolla insanların elinden mallarını mülklerini aldığını hastanede karısı ölüm döşegindeyken Doktor Condor'a bizzat kendi anlatmıştır.

Kekesfalva'nın karısı aslında daha önceden dolandırmaya çalıştığı insanlardan biridir ve Kekesfalva kadının masumiyeti, saflığı karşısında kendisini suçlu hissetmekle birlikte kadına karşı özel duygular beslemeye başlar, bir gün bu kadına gerçekten âşık olur ve evlenirler. Suçluk duygusu hissettiği, hiçbir şeyde gözü olmayan bu saf kadın, hizmetkârlığını yaptığı prensesten yüklü bir miras (Kekesfalva ve Orosvár malikâneleri, şeker fabrikası, haralar, Budapeşte'deki saray) kalacak olan Fräulein Annette Beate Dietzenhof'tur. Asıl adı Leopold Kanitz olan bu adam böylece bu servetin sahibi ve en önemlisi Kekesfalva adını alıp bir Macar soylusu olur. Bu bağlamda Hofmiller'in acıma ve suçluluk duygusuna eşlik eden unsur ile Kekesfalva'ninkine eşlik eden unsur temelde aynıdır. Her iki figürün de acıma ve suçluluk duygularının eyleme dönüşmesine kendi eksikliklerini giderme eşlik etmiştir.

Kekesfalva, karısı öldükten sonra kızı Edith ile ilgilenir ve bütün zamanının kızına adar. Kızının bu hastalığından sonra ise yaşamının tek amacı kızının hastalığına çare bulmak olur, bunun için bütün servetini bu uğurda harcamaya hazırdır. Hep bir umutla kızının iyileşeceği günü bekleyen bu adam için endişe eden Doktor Condor, "*Beni asıl endişelendiren Edith değil babası... Korkarım yaşlı adam daha fazla dayanamayacak*" (Zweig, 1943/2006: s. 137) sözleriyle babanın da sağlığının iyi olmadığını dile getirir.

Zweig'ın özellikle romanında kullandığı şu cümle bu bağlamda önemlidir: "*kaderin yaraladığı bir insan ne olursa olsun hep yaralı kalıyor*" (Zweig, 1943/2006: s. 350). Gerçekten de ne olursa olsun Kekesfalva'nın, Edith'in ya da diğerlerinin yaşamak zorunda kaldığı acı deneyimler yaşamlarında her zaman bir yara olarak kalacak ve kalmaya da devam edecektir.

Doktor'dan Kekesfalva ve ailesinin hüznü ve acı dolu geçmişi öğrendikten sonra şaşırarak hem de sürekli aileyle vakit geçirmesine karşın bunları bilmediği için kendisine bir anlamda kızan Hofmiller kendisini toparladıktan sonra Kekesfalva'nın kendisinden doktora sormasını istediği Edith'in sağlığı ile ilgili soruları sorar.

Teğmene Edith'in iyileşip iyileşemeyeceği konusunda net bilgiler vermekten ziyade iyileşmesinin zor olduğunu söyler ve yine de bir doktor olarak hiçbir zaman umudunu kaybetmeyen Doktor Condor bir makaleden söz eder. Böylece tıp alanında gelişen sürece de göndermede bulunur Zweig. Belki de bu makalede yazılanlar gerçek olabilir zamanla, çünkü tıp sürekli ilerleme gösteren bir alandır. Bir doktorun bu gibi hastalıklarda hasta yakınlarına asla umut verici cümleler kullanmaması gerektiğine inanan Condor, asıl sorunun hastanın değil hasta yakınının olduğunu söyler:

"Biliyor musunuz, bizim meslekte asıl zor olan hastalar değil, onlara karşı nasıl davranmamız gerektiğini bilebiliyor; bu konuda bir yöntem geliştirebiliyorsunuz. ... Bizim için yaşamı asıl zorlaştıran yakınlardır; onları hiç ilgilendirmediği halde hastayla doktoru arasına girip, sürekli 'gerçeği' öğrenme çabasında olan hasta yakınları. Hepsi yeryüzündeki tek hasta kendi hastalarıymış ve yalnızca onun tedavisiyle ilgilenmesi gerekmiş gibi bir davranış içindedirler" (Zweig, 1943/2006: s. 135).

Gerçekten de hastadan ziyade hasta yakınları doktorun yüzündeki mimiklerden ya da söyleyebileceği en küçük olumlu-olumsuz bir söze çok fazla anlamlar yüklerler. Zweig *"Ruh Yoluyla Tedavi"* adlı biyografik eserinde yazdığı şu satırlar bu düşüncüyü doğrular niteliktedir: *"Ama sözlerin, konuşulanların nasıl bir mucize yaratacağını, dudakların boşluğa doğru yaptığı büyüklü bir titreşimin sayısız dünyaları kurup sayısız dünyaları yıktığını kim bilir?" (Zweig, 1931/2018: s. 19).* Yapılan istemli ya da istem dışı her eylemden anlam çıkartan hasta ya da hasta yakını bütün olumsuzluklara karşın küçücük bir umuda sıkı sıkıya sarılıp, o söylenen kelimenin üzerine odaklanırlar. Özellikle hasta bir çocuk ise anne-baba çocuğunun o durumdan bir an önce kurtulabilmesi için ve tekrar sağlığına, eski günlere dönebilmesi için her şeyi yapmak isterler. Bu durumu Zweig romanındaki baba Kekesfalva şahsında ayrıntılı bir şekilde vermiştir. Kekesfalva gözünü, dostu Doktor Condor'un söylediklerine dikip, hep içinde taşıdığı umuda destek sağlayacak sözcükleri cim-bızla çeker gibi alır ve kızının bir gün tekrar eskisi gibi koşacağı mutlu ve neşeli haline döneceği düşüncesi onu ayakta tutar.

Hofmiller, Doktor Condor'dan Edith'in belki de asla iyileşemeyeceğini öğrenmesine karşın, kendisinden güzel haberler bekleyen babanın çaresizliği karşısında umut verici sözler sarf eder. Böylece yeni umutların yeşermesine neden olur. Gelişen güzel haberlere koşut olarak Edith'in Hofmiller'e günden güne daha fazla bağlanması ve bununla birlikte âşık olması bu durumu daha da karmaşık hale geti-

rir. Hofmiller'in kendisine aşkını itiraf eden Edith'i o zamana kadar bir kadın olarak görmemesi ve onun da her genç kız gibi âşık olabileceğini düşünmemesi tamamen Edith'in bedensel özünden kaynaklanmaktadır. Bedensel engeli, aynı zamanda sanki sevmek sevilme isteyeceği engelini de beraberinde getirmiş gibi algılanır Teğmen tarafından. Oysa Edith sadece bedensel engellidir, duyguları ise her genç kız gibi sevmek ve sevilme üzerine kurulmuştur:

“Ancak, bu hasta, bu sakat kızcağzın bir kadın olarak sevebileceği ve sevilme isteyeceği, işte bunu hiç düşünmemiştim. Bu yarım insanın, bu sakat çocuğun, henüz gelişimini tamamlamamış (onu başka şekilde tanımlayamıyorum) zavalı yarattığın âşık olabileceğini, gerçek bir kadın gibi bilinçli ve şehvetli bir aşk istemeye cesaret edebileceğini aklıma bile getirememiştim. Her şey aklıma gelirdi, ama kendi vücudunu taşıyacak gücü bile olmayan bu kader kurbanının başka birine, yalnızca acıdığı için yanına gelip kendisiyle ilgilenen birine âşık olacağı, onun da karşılık vermesini bekleyecek kadar yanlış anlayabileceği asla aklıma gelmezdi. ...bu merhamet budalasından başka anlamda duygusal bir yakınlık beklemesinde asıl kabahatin benim tutkulu acıma duygum olduğunu dehşetle farkına vardım. Bu arada ben, dünyanın en büyük aptalı olan ben, onu tamamen bilinçsiz bir şekilde yalnızca acı çeken, sakat bir çocuk olarak görmüş, içindeki kadını anlayamamıştım” (Zweig, 1943/2006: s. 274).

Hofmiller acıma duygusundan dolayı yakınlaştığı ve kader kurbanı zavallı diye düşündüğü bu genç kızın kendisine âşık olabileceğini hiç düşünmemiştir, daha doğrusu böyle bir şeyi karşısındaki kadına yakıştıramamış, böyle bir beklenti içinde olabileceğini dahi hesaba katmamış, bu genç kızın içindeki âşık kadını görememiştir. Edith'in Teğmeni dudağından öpmesi ve sonrasında aşkını ilan etmesi sonucunda Teğmen bu hasta kıza hiçbir şey hissetmemesine karşın yine sırf acıma duygusundan dolayı parmaklarına nişan yüzüklerinin takılmasına izin verir. Bu nişanı arkadaşlarından saklayan ve öğrenmeleri durumunda düşeceği komik durumdan utanan Hofmiller, kendisiyle sürekli bir iç hesaplaşma içine girer. Kendisini o kadar büyük çıkmazda ve çaresizlik içinde hisseder ki, tam intihar edeceği sırada komutanı ona engel olur ve apar topar yüzüklerin takıldığı akşamın gece yarısında onu başka bir yere görevlendirir ve uzaklaştırır.

Yine merhamet duygusundan ve Edith'in daha önce kendisini öldürmeye çalıştığı sahne gelir aklına ve Viyana'da Doktor Condor'un yanına gidip ona durumu anlatmak ister. Doktora ulaşamaz ve bir mektup bırakır, fakat mektup ne doktorun ne de Edith'in eline geçmiştir. Mektupta Hofmiller eğer Edith'in bütün yaptıklarına karşın kendisini affedebilirse onunla nişanlı kalacağını yazar. Ama mektup Edith'in eline geçmeden intihar eder ve baba Kekesfalva kızının acısına birkaç gün dayanabilir, o da ölür. Edith'in intihar ettiği gün Veliht Prensi Franz Ferdinand suikast sonucu öldürülür. Aynı gün teğmen Edith'in ölümünü de öğrenir. Vicdan azabı ve ölüme bir an önce ulaşabilmek için savaşta en ön saflarda yer alır, yine de vicdan azabından kurtulamaz ve savaş bittiğinde dahi bu yaşananları unutamaz.

Sonuç

Stefan Zweig, tamamlayabildiği tek roman olan *Sabırsız Yürek*'te insan ruhunun derinliklerine işleyen ve bilinçsizce yapılan bir eylemin nasıl bir olumsuzluklar zincirinin ortaya çıkmasına neden olduğunu gösterir. Her yapılan eylemin bir sonraki olumsuzluğun halkalarını oluşturduğunu ve iyi niyetle yapılan eylemlerin aslında olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabileceğini gösteren çok katmanlı bir romandır.

Romanda yer alan bu çatışmaları ve çıkmazı anlatan kesitler okura, vicdan ile merhamet olgularının daha başka açılardan da ele alarak çözümlenmesi gerektiğini düşündürmektedir. Acıma duygusunun insanı sürüklediği eylemlere insanın kendi eksikliklerinin de eşlik ettiği, hatta desteklediği Hofmiller'in şahsında açıkça ortaya konmaktadır. Diğer yandan Edith'in şahsında ise, yaşadığı olumsuzluk ve eksiklikten dolayı duyulan merhamet duygusunun bir insanın elinde nasıl bir silaha dönüşeceği gösterilmektedir. Zweig, genç Teğmeninki kadar masum olmayan Kekesfalva'nın hikâyesine de acıma ve sonucunda doğan suçluluk duygusu yerleştirmiştir. Babanın hikâyesi her ne kadar Teğmeninki kadar masum değilse de, babanın acıma ve suçluluk duygusuna da tıpkı Teğmende olduğu gibi eksiklikleri giderme eşlik etmektedir.

Romanda özellikle Anton Hofmiller ve Doktor Condor karakterleriyle acıma duygusunu bütün yönleriyle ele almaya çalışan Zweig, bu duyguyu roman boyunca iki yanı keskin bir bıçak olarak sunar. Bir taraftan acımanın hasta olan kişiye zarar verebileceğini ve sınırlandırılması gereken bir duygu olduğunu düşünen biraz Freudyen özelliklere de bürünmüş olan deneyimli Doktor Condor karakteri ile diğer taraftan acıma duygusunu her geçen gün artırarak karşısında çaresizlikten kıvranan bir insanı öylece bırakamayacağı ve o insana iyi geleceğini düşündüğü için umut veren toy teğmen arasındaki zıtlıkları da vermeye çalışır. Burada her iki karakter ile ruh analizi yapan yazar, Freud'un ruh analiz kuramlarını da kullanmaktan çekinmemiştir. Joan Acocella, bazı eleştirmenlere göre Zweig'in ele aldığı konularındaki kilitlenme noktalarının, karakterlerindeki psikolojik saplantılar olduğunu belirtir ve bu eleştirmenlerin "*roman karakterlerinin bir ölçüde klinik bulgulara, nevrotik hastaları anlatan ders kitaplarına benzediğini*" (Zweig, 1943/2006: s. 15) ileri sürdüklerini söyler.

Kaynakça

- Prochnik, Georg. (2014). *İmkansız Sürgün Stefan Zweig Dünyanın Sonunda*. Yeşim Seber (Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. (2016).
- Zweig, Stefan; Zweif, Frederike. (2006). *Mektuplaşmalar 1912-1942*. Ahmet Arpad (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (2015).
- Zweig, Stefan. (1943). *Sabırsız Yürek*. Çiğdem Öztekin (Çev.). İstanbul: Can Yayınları. (2006).
- Zweig, Stefan. (1931). *Ruh Yoluyla Tedavi*. Hüseyin Salihoğlu (Çev.). Ankara: İmge Kitabevi (2018).